KLEBONIŠKIŲ KAIMAVIETĖ

Algirdas JUKNEVIČIUS

2001 m. Klebonišių kaime (Radviliškio r.), kuris priklauso Daugyvenės kultūros istorijos muziejui – draustiniui, buvo kasinėta centrinė kaimo dalis, įsikūrusi dešiniajame upės slėnyje ir ant aukštutinės terasos šlaito. Kasinėjimų tikslas – nustatyti centrinės kaimo dalies kultūrinio sluoksnio storį ir sudėtį, patikrinti, ar biolokaciniu būdu (virgulėmis) nustatytose sklypų vietose yra senų pamatų. Be to, buvo kasinėtos pamatų vietos dviems į Klebonišius perkeliamiems pastatams – stačiakampei, 19,38x6,23 m dydžio trobai, perkeltai iš Arimaičių kaimo (Radviliškio r.) ir 9,65x6,35 m dydžio klėčiai, perkeltai iš Voronių kaimo (Pakruojo r.).

Biolokaciniu būdu parinktose vietose iškastos dvi perkasos: 1,5x1,5 m dydžio perkasa ant Daugyvenės aukštutinės terasos šlaito ir 5,4x4,8 m dydžio perkasa upės slėnyje, buvusio sklypo gilumoje. Atstatomų pastatų pamatų vietose iškasti 0,5 m pločio ir 0,8 m gylio grioviai (pamatų tranšėjos), o atstatomos trobos R patalpoje – 2,6x1,8 m dydžio ir 0,8 m gylio krosnies pamatų duobė.

Iš viso 2001 m. Klebonišių kaime buvo ištirtas 74,46 m^2 plotas.

Pirminį natūralų paviršių Daugyvenės upės slėnyje sudaro rudos spalvos aliuvinis priesmėlis. Jis atkastas 52–76 cm gylyje nuo dabartinės pievos paviršiaus. Nuožulniame Daugyvenės aukštutinės terasos šlaite pirminį natūralų paviršių sudaro rausvos spalvos žvyras su smulkiais ir vidutinio dydžio akmenimis ir kalkakmeniais. Jis slūgso 74–90 cm gylyje nuo dabartinės pievos paviršiaus.

Kultūrinis sluoksnis upės slėnyje ir aukštutinės terasos šlaite atkastas 12–30 cm gylyje, po dabartinės pievos sluoksniu. Upės slėnyje kultūrinis sluoksnis yra 38–52 cm, vietomis – 106 cm storio. Aukštutinės terasos šlaite jis yra 32–78 cm storio. Aptikti 4 kultūrinio sluoksnio horizontai: ankstyviausias datuotas I tūkst. antrąja puse ir pabaiga, vėlyviausias – XIX–XX a. pirmąja puse.

Ankstyviausias kultūrinio sluoksnio horizontas atkastas upės slėnyje, atstatomos trobos pamatų vietoje. V pamatų griovyje, 74 cm gylyje nuo dabartinio paviršiaus, po XVI a. sluoksniu, atkasta neaiškios paskirties 70 cm skersmens ir 70 cm gylio duobė. Jos vienalyčiame juodžemio ir degėsių sluoksnyje aptikta molio tinko trupinių, lydyto metalo gabaliukų ir grublėtos keramikos šukių. Šukės yra puodų sienelių. Jos gerai išdegtos, tvirtos ir netrupa. Šukių molis liesintas grūsto granito priemaiša. Vidinės šukių sienelės perdegusios, tamsiai pilkos ir juodos spalvos, išorinės – stambiai grublėtos, šviesiai rudos spalvos. Sprendžiant iš stambaus sienelių grublėtumo, šukės priskirtinos vėlyvosios grublėtos keramikos laikotarpiui, kuris pagal aptiktas šukes datuojamas I tūkst. antrąja puse. Ankstyviausias

kultūrinio sluoksnio horizontas, kurį sudaro neaiškios paskirties duobė, datuotas I tūkst. antrąja puse.

Kitas, I tūkst. antrąja puse ir pabaiga datuojamas horizontas atkastas atstatomos trobos krosnies pamatų duobėje. Jį sudaro iš akmenų krautas židinys. Židinys atkastas P duobės pakraštyje, 74 cm gylyje nuo dabartinio paviršiaus, po XVI a. žemių sluoksniu. Jis yra 100 cm skersmens ir 20 cm storio. Židinio duobė per 18 cm įkasta į įžemį – rudos spalvos aliuvinį priesmėlį. Židinio apačioje aptiktas granito trupinių ir degėsių sluoksnis, viršuje – tvarkingai sukrauti 16x10x8 cm dydžio akmenys. Tarp akmenų, degėsiuose, aptikta lipdytų puodų šukių. Šukių pakraštėliai atlenkti, briaunos suapvalintos, kakleliai įsmaugti. Vidinės sienelių pusės perdegusios, tamsiai pilkos ir juodos spalvos, išorinės – rausvos ir šviesiai rudos spalvos. Šukių molis liesintas stambiai grūsto granito priemaiša. Granito trupiniai išlindę į sienelių paviršių ir sudaro paviršiaus grublėtumo įspūdį. Šukės išdegtos prastai, nėra tvirtos ir trupa. Sprendžiant iš pakraštėlių ir kaklelių profilių, molio masės ir stambaus granito priemaišų bei silpnesnio nei grublėta keramika išdegimo, šukės skiriamos I tūkst. pabaigai. Pagal jas viršutinis židinio horizontas datuojamas I tūkst. pabaiga, apatinis – I tūkst. antrąja puse, vėlyvosios grublėtos keramikos laikotarpiu.

Be to, I tūkst. pabaigos puodų šukių aptikta XVI–XVII a. sluoksnyje. Kaip jos pateko į XVI–XVII a. sluoksnį, galima tik nuspėti. Greičiausiai jos čia pateko iš I tūkst. antrosios pusės ir pabaigos gyvenvietės sluoksnio, kuris buvo sunaikintas XVI–XVII a., kuriantis valakiniam kaimui.

Intensyviausias kultūrinis sluoksnis upės slėnyje ir ant aukštutinės terasos šlaito susiklostė XVI–XIX a.

Upės slėnyje, prie dabartinio kaimo vieškelio, atstatomos trobos vietoje atkasti XVI–XIX a. kultūrinio sluoksnio horizontai. XVI a. horizontą sudaro vienalytis juodžemio (spėjamas dirbamos žemės) sluoksnis, XVII a. sluoksnis – 12 cm storio plūkto molio asla. XIX a. horizontą sudaro medinio namo akmenų pamatai ir plūkto molio asla. Sprendžiant iš atkastų pamatų, namas buvo stačiakampio plano, 18 m ilgio ir 6,3 m pločio. Jis galu stovėjo į dabartinį kaimo vieškelį.

Dar vieno upės slėnyje kasinėto sklypo gilumoje, netoli Daugyvenės upės atkastas XVI–XVII a. gamybinių atliekų sluoksnis. Jį sudaro 12–20 cm storio paskleisti perdegę ir nuo karščio suskilinėję akmenys, degėsiai ir į žvyrą panašūs granito trupiniai. Tai, kad sluoksnis paskleistas iš gamybai skirtos vietos, nekelia abejonių. Tačiau kur toji vieta buvo ir kas gaminta, neaišku. Iš paskleisto sluoksnio pakraštyje atkastos kalkakmenių luitų krūvos spėjama, kad XVI–XVII a. šioje vietoje buvo deginami kalkakmeniai ir gaminamos kalkės. Žinoma, kad kalkių gamyba XVI–XVII a. buvo labai pelningas verslas. Juo vertėsi ne tik miesto amatininkai, bet ir nuošalių dvarų ir kaimų savininkai. Todėl tikėtina, kad XVI–XVII a. Šeduvos klebonui priklausančiame valakiniame Kleboniškių kaime buvo gaminama ši brangi statybinė medžiaga.

Nuožulniame aukštutinės terasos šlaite atkastas XVI–XIX a. kultūrinis sluoksnis: XVI a. horizonte aptikti molio tinko trupiniai su rąstų antspaudais, XVII a. horizonte – žabais pintos tvoros žymės, XIX a. horizonte – kvadratinio plano, 6,5x6,3 m dydžio akmenų pamatai. Spėjama, kad akmenų pamatai yra ūkinio pastato, greičiausiai klėties.

Didžiausią XVI–XIX a. radinių dalį sudaro žiestų puodų, ąsočių, dubenų ir lėkščių šukės. Vietinei kaimo keramikai skiriamos XVI–XVII a. puodų šukės su nedideliais ir prie kaklelių prispaustais pakraštėliais. Pakraštėlių briaunos suapvalintos, smailios, nupjautos, kai kurios su įrėžtomis linijomis. Šukių kakleliai įsmaugti, peteliai pūsti, lygiu paviršiumi. Molis liesintas smulkiai grūsto akmens priemaiša. Šukės prastai išdegtos, todėl trupa ir lūžinėja. Jos degtos oksidacinėje ir redukcinėje aplinkose. Panašios, tačiau gerai išdegtos puodų šukės Lietuvos senamiesčių sluoksniuose datuojamos XV a. pabaiga – XVI a. Manoma, kad labiau konservatyviame kaime panašūs puodai buvo žiedžiami ir XVII a. Šią prielaidą iš dalies patvirtina tas faktas, kad su minėtomis šukėmis aptiktos preciziškai nužiestos, profiliuotais pakraštėliais ir žaliai glazūruotos plonasienės šukės, būdingos XVII a. miestų kultūrai. Spėjama, kad tie puodai į Kleboniškius buvo gabenami iš miesto, greičiausiai artimiausios Šeduvos.

Be keramikos dirbinių, XVI–XVII a. sluoksniuose aptikta molio tinko trupinių, lydyto metalo gabaliukų ir gyvulių kaulų. Vyrauja nenustatytos rūšies gyvulių kaulai, mažiau galvijų, avių, kiaulių ir arklių.

XVIII–XIX a. puodų ir ąsočių šukės yra plonomis sienelėmis, lygiu paviršiumi, gerai nužiestos, degtos oksidacinėje aplinkoje. Lėkštės glazūruotos baltai, dekoruotos linijomis. Importinei keramikai priskirtinas dailiai išmargintas ir įvairiaspalve glazūra nuspalvintas bokalo fragmentas, kuris nužiestas iš balto molio.

Archeologiniai kasinėjimai liudija, kad Kleboniškių kaime, kuris įsikūręs vaizdingame Daugyvenės upės slėnyje ir ant aukštutinės terasos šlaito, slūgso nestoras, tačiau intensyvus kultūrinis sluoksnis. Jis leidžia pažinti dabartinio kaimo ištakas, kurios siekia I tūkst. antrąją pusę, XVI–XIX a. kaimo užstatymo pobūdį ir kaime gyvenusių žmonių buitį bei verslus.

KLEBONIŠKIAI VILLAGE SITE

In 2001 in the Kleboniškiai village site (Radviliškis district) the area of 74.76 m^2 was investigated. In it the remnants of a settlement from the 2nd half of the 1st millennium were found. They contained rusticated pottery (a hearth, a cultural layer of a village site from the 15th–19th centuries, up to 80 cm thick, with ceramics, animal bones, remnants of fences, a clay flooring, a stone foundation).